

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7189>

Number: 62 , p. 255-262, Winter I 2017

Yayın Süreci / Publication Process

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date - Yayınlanma Tarihi / The Published Date

19.07.2017

15.12.2017

YUNUS EMRE DİVANI'NDA AYET VE HADİSLER

THE QURAN'S VERSES AND HADITHS IN YUNUS EMRE'S POETRY

Arş. Gör. *Gülistan Ekmekçi*

ORCID ID: orcid.org/0000-0001-6320-6899

Adıyaman Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi

Öz

Yunus Emre, Anadolu insanının içtenliğini ve samimiyetini şiirlerine yansıtarak edebiyatımızda sevgi dilinin oluşmasına vesile olan, Türk Edebiyatı'na bu yönüyle yön veren, büyük şairdir. Yunus Emre Divanı'nda geçen ayet ve hadisler belirlenerek, şairimizin edebi yönünün gölgede kalan yönleri belirlenmeye çalışılacaktır. İnsanlara sevgi aşıl原因 Yunus Emre'nin ayet ve hadislere sıkça başvurarak, vermek istediği mesajları ilahi bir dayanakla desteklediği görülür. Yunus Emre Divanı'nda kullanılan ayet ve hadisler belirlenmiştir. Çalışmamızda örnek beyitlere yer verilecektir. Yunus Emre, ayet ve hadisleri hem manen hem iktibâsen kullanmıştır. Ancak beyitlerin çoğunda manen kullanımlara yer verilmiştir. Allah aşkını samimi bir dille ifade eden şairimizin ayet ve hadisleri ustalıkla kullanması ve bunun nesilden nesile aktarılması şairimizi günümüzde dahi halkın gönlünde taht kurmasını sağlamıştır. Yunus Emre Divanı'nda Kur'ânî referansları kullanılarak insanlara İslâmiyetin kuralları benimsetilip ve iyi bir müslüman olmanın gereklilikleri anlatılır. Ahiret hayatının insanları beklediğini, buna göre dünya hayatının yaşanması gerektiğini ayet ve hadisler aracılığıyla insanlara anlatmaya çalışır. Gıybetten sakınılması, namazın kılınması, ölmeden önce nefsin öldürülmesi gerektiği gibi hususlar Yunus'un beyitlerinde yer alır. Anadolu insanının saflığı ve içtenliğinin Yunus Emre vasıtasıyla ifade bulmuş olması İslami Türk Edebiyatı açısından geniş ufuklar açmıştır. Kendinden sonra gelen şairlere yol gösterici olmuştur. Yunus Emre Divanı'nda tespit ettiğimiz ayet ve hadislere çalışmamızda yer verilmiştir. Yunus Emre Divanı'nda tespit ettiğimiz çok sayıda ayet ve hadis mevcuttur. Bu kullanımlar şairimizin İslam dinine olan vukfunu göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yunus Emre, Divan, Ayet, Hadis, Sevgi

Abstract

Yunus Emre was a great poet who contributed to the creation of the love language by reflecting his sincerity on his poems, made a magnificent mark on Turkish literature thanks to this characteristic of him. Yunus Emre's literary characteristics that were overshadowed by determining the Qur'an's verses and hadiths in Yunus Emre's

Poetry will be studied. It is seen that Yunus Emre, engraining love to people, supported his messages with a divine basis by resorting to The Quran's verses and hadiths frequently. The Quran's verses and hadiths in Yunus Emre's Poetry have been determined. It will be given place to the exemplary hadiths. Yunus Emre used the verses and hadiths spiritually and with excerpts. In most couplets, however, spiritual uses were used. Our poet, who sang the love of Allah gently, masterly used the verses and hadiths and passing down of this from generation to generation makes our poet the sultan of hearts even today.

Yunus Emre tried to infuse the verses of the Koran into people by benefiting from the references in the Koran and he told the principles of being a good muslim. He endeavored to tell people the presence of the afterlife and the necessity of living in accordance with it by means of the hadiths and the verses of the Koran. Issues like abstention from gossip, performance of salah and the discipline of the flesh before death are found in the couplets of Yunus Emre. The fact that the innocence and sincerity of the people in Anatolia find an expression thanks to Yunus Emre opened up wide horizons from the point of Islamic Turkish literature. Yunus Emre had been like a guide for the successor poets. The hadiths and the verses of the Koran that we ascertained in the Divan of Yunus Emre have been included in our study. The number of the hadiths and the verses of the Koran that we identified in the Divan of Yunus Emre is very numerous. These usages have importance in terms of the demonstration of Yunus Emre's insight of Islam.

Keywords: Yunus Emre, Poetry, Quran's Verses, Hadith, Love

Giriş

İslâmi dönem Türk kültürü, bilindiği gibi pek çok önemli şahsiyet yetiştirmiş olup bunların her biri, bu kültüre önemli katkı sağlayarak bize kadar intikaline vesile olmuştur. Bu katkılar çok değişik kültür alanlarında meydana gelmiştir. Türk tarihinde Ahmed Yesevi'den başlayarak çeşitli zaman ve mekânlarda yaşamış ve kendinden sonraki dönemleri önemli ölçüde etkilemiş büyük sûfler yetişmiştir. Bunlar arasında bugün evrensel boyutlara ulaşabilenleri de vardır ve Yunus Emre de bunlardan biridir. (Ocak, 1990:1) Yunus Emre, asırlar sonrasına vermek istedikleri mesajları ulaştırabilen yegâne şairlerimizdendir. Birçok çalışmaya konu olan Yunus Emre hakkında yapılan çalışmalar, şairimizin bilinmeyen yönlerine ışık tutmuştur. Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar adlı eserinde Fuad Köprülü, Yunus Emre'yi Ahmet Yesevi takipçisi olarak gösterir.

Türk Edebiyatı'nın ilk divanlarından olan Yunus Emre Divanı'ndaki ayet ve hadisler belirlenmeye çalışılacaktır. Altı yüzyıl gibi uzun bir zamanda hayat bulan Dîvan Edebiyatımız "belirgin olarak dînî bir karakter"

taşır ve "dokusu itibâriyle İslâmî bir edebiyattır" Billhassa dînî muhtevalı şiiirlerde şâirler, fikir ve görüşlerini kuvvetlendirmek için Klasik Türk Edebiyatı'nın kaynaklarından olan Kur'ân'ı Kerîm'den faydalanır, âyetlerden iktibaslar yaparlar. Âyetler bütünüyle ele alınabildiği gibi, "nâkıs", "lafzen", "mânen" de verilebilir. (Sarı, 2009:631)

Her türlü inancımızı ve yaşayışımızı bünyesinde bulunduran Eski Türk Edebiyatı'nın "en belirgin ve umumi özelliği temelinde dînî kültüre yer vermesi" olup, temel kaynakları İslâmî kaynaklardır. Bu sebeple, dini ilimler, İslâm tarihi, peygamber kıssaları, mucizeler ve kerametler gibi Kur'ân-ı Kerîm, âyetler ve hadis-i şerifler de şâirlerin çeşitli vesilelerle istifade ettikleri birer hazine ve ilham kaynağı olmuştur. "Âyetler bazen Arapça asıllarıyla tamamen veya kısmen, bazen de tercüme ve mâna yönünden (telmih sûretiyle kullanılırlar")Tevhid, münâcaat, na't başta olmak üzere özellikle dinî muhtevalı şiiirlerde ve mutasavvıf şâirlerin dîvânlarında âyet ve hadislerle aynen veya meâlen yer verilir. Vezin veya kafiye zaruretiyle küçük değişiklikler yapılarak âyet veya hadislerin

tam bir mânâ ifade edecek şekilde bir iki kelimesine yer verildiği de görülür. Böylece şâir, üzerinde durduğu mevzuun daha iyi anlaşılmasını ve sözlerinin daha etkili olmasını sağlar. Her dîvân tarandığında az veya çok âyet ve hadisler başta olmak üzere İslâmî kaynaklı sözlerle rastlamak mümkündür.

YUNUS EMRE

Yunus Emre, XIII. Yüzyılın son yarısında Sivrihisar civarında, yahut Bolu mülhakâtından Sakarya suyu civârındaki karyelerden birinde yetişmiş Türkmen köylüsüydü. Divânındaki eserlerinden anlaşıldığına göre, uzun müddet Hak yoluna erişmeğe çalışmış, fakat bu emeline ancak Tapduk Emre'ye mürid olduktan sonra muvaffak olabilmıştır. (Köprülü, 2012:251-254). Şiirlerinde derin bir İslâmî kültürün izleri rahatlıkla görülmekle beraber medrese tahsili görmüş bir "âlim" olduğunu söyleyemesek de tasavvufî terbiyeyi tam anlamıyla sindirmiş bir "ârif" olduğu kesindir. İlahî aşk heyecanı ve seyahatlerle geçen seksen iki yıllık bir ömürden sonra 1320-21 tarihinde vefat etmiştir. Anadolu Türk Tasavvuf Edebiyatının en büyük şairi olan Yunus Emre, Anadolu Türkçesinin kurucusu olarak kabul edilmiş (Bulut, 2016: 61) ve şiirlerini asırlar boyunca dilinden düşürmeyen Türk milleti tarafından onlarca kabre defnedilecek kadar çok benimsenmiştir. Dîvanı ve Risâletü'n-Nushiyye adlı mesnevîsi üzerine yapılan ilmî çalışmalar adlı mesnevîsi üzerine yapılan ilmî çalışmalardan başka yaşadığı ve yattığı yer, tarikat silsilesi, ümmîliği, Mevlânâ ile görüşmeleri üzerine birçok makâle, kitap yazılmıştır. (Ceylan, 2007: 19)

Yunus Emre'nin bilinen iki eseri vardır; Divan ve Risâletü'n-Nushiyye. Bunların her ikisi de şairin ölümünden çok sonra yazıya geçirilmiş ve çoğu şiirler ya değiştirilmiş ya da kendinden sonra yazıya geçirilmiş ve çoğu şiirler ya değiştirilmiş ya da kendinden sonra gelen mahlasça aynı olan diğer Yunus'ların şiirleriyle karışmıştır. Yunus Em-

re'nin halkın sevgilisi olması ve şiirlerinin dilden dile dolaşması birçok takipçisini de peşinden sürüklemiştir. Bu nedenle Yunus mahlaslı pekçok şair çıkmış ve bunlarda Yunus tarzı şiirler söylemişlerdir. (Boz, 2012:3) Divan'ın belli başlı bilimsel yayınları; Abdülbaki Gölpınarlı (1965), Faruk Kadri Timurtaş (1980), Mustafa Tatcı (2008).

Risaletü'n-Nushiyye'nin günümüz Türkçesine aktarılması Günay-Horata tarafından gayet başarılı bir şekilde yapılmıştır. Yine bu eseri Erdoğan Boz tarafından yayımlanmıştır. Abdülbaki Gölpınarlı, Yunus Emre Divanı ile birlikte, Mustafa Tatcı, Yunus Emre divanı ile birlikte yayımlamıştır.

Risaletü'n-Nushiyye mesnevisi Eski Anadolu Türkçesi ve aruz kalıbı ile yazılmıştır. Didaktik bir mesnevi olan bu eser, XIII. ve XIV. Yüzyıl Türk Edebiyatı'nın ilk ve en güzel mesnevilerindendir. (Şener-Yıldız, 2003:120)

YUNUS EMRE DİVANINDA GEÇEN AYET VE HADİSLER

'Aşık dilin bilmeyen yâ delidür yâ dehrî
Ben kuş dilin bilürem söyler Süleyman bana
(Yunus Emre Divanı, G. 8/1)

Neml 20/16. Ayette mealen kuşların konuşması ifadesine yer verilir: "Ve Süleyman Davud'a varis oldu. Ve: "Ey insanlar! Kuşdili bize öğretildi. Bize her şeyden verildi. Muhakkak ki bu bir fazldır."

Münker ile Nekir gele gele karşında dura
Dilince soru sora cevap veresin bir gün

(Yunus Emre Divanı, G. 2/6)

Soru hisâb olmayı sar dünyâ âhîret kovana
Münker ve Nekir ne sorar terk olıcak cümle murâd

(Yunus Emre Divanı, G.17/6)

Yûnus kabre vardukda Münker-Nekir geldükde

Bana su'âl sordukda dilüm döne mi yâ Rab

(Yunus Emre Divanı, 15/5)

Hadis-i şerif'te buyrulur ki: "Ölü kabre konulduğunda yanına iki siyah ve gök gözlü iki melek gelir. Birine Münker ve diğ-

rine Nekir denir...”(Tirmizi, Cenaiz, 70)
Okursın tasnîf kitâb nice binâ vü i’râb
Havf ü recâ sende yok eyleki bir Tatar’sın
(Yunus Emre Divanı, 248/4)

Havf u recâ nice gelür varlık yokluk birağana
İlm ü amel sığmaz anda ne terâzû var ne sırat
(Yunus Emre Divanı, G. 11/7)

Havf u reca, hadislerde ve ayetlerde
geçer. Hadis-i Şerif’te: “Havf u reca arasında
bulunan mümin, umduğuna kavuşur, kork-
tuğundan emin olur.” (Tirmizi)

Âşıkların hâlini âşık olanlar bilür
‘İşk bir gizlü haznedür gizlü gerekdür esrâr
(Yunus Emre Divanı, G.12/5)

Gizli bir hazine idim, bilinmek iste-
dim, mâhlukatı yarattım. (Acluni, II, 132) Ha-
disine telmih yapılmıştır.

Yûnus bu sözleri kogıl kendüzünden elün
yugıl
Senden ne gele bir digil çün Hakdan gelür
hayr u şer

(Yunus Emre Divanı, G.16/9)

Hayır ve şerrin Allah’tan olduğu hu-
susuna hem hadis hem ayetlerde yer verilir.
Peygamber efendimizden rivayet edilen bir
hadise göre; “Bir kişi, hayrın ve şerrin Al-
lah’tan olduğuna inanmadıkça mümin sayıl-
maz.”(Tirmizi)

Kur’ân-ı Kerîmde Yûnus sûresinde
10/11. Ayette: “Eğer Allah insanlara hayrı
çarçabuk istedikleri gibi, şerri de acele ver-
seydi, elbette onların hepsi helak olurdu.”
Kesgil harâmdan elün çekgil gaybetden dilün
Azrâil eli irmeden bu dükkânı dir gider

(Yunus Emre Divanı, 21/4)

Beyitte değinilen haram ile gybetten
kaçınmayla ilgili Hümeze sûresi 104/1. Ayette:
“Mal toplayıp onu tekrar tekrar sayan, insan-
ları arkadan çekiştirip, kaş göz hareketleriyle
alay edenlerin vay haline!” buyrulmaktadır.

Varıcağız terâzuya Hak kendü bakar yazuya
Ne diyem tağlar eriyer ol zebânîler andadur

(Yunus Emre Divanı, 23/5)

Şiirde sözü edilen terazi Kur’ân-ı
Kerîm’de A’râf sûresi 7/8. Ayette yer alır: “O
gün tartı hakır. Kimin (sevap) tartıları ağır
gelirse, işte onlar kurtuluşa erenlerdir.” Şiirde

geçen dağların korkudan erimesi olayı
Kur’ân-ı Kerîm’de Müzzemmil sûresi 73/14.
Ayette yer almaktadır: “O gün yer ve dağlar
sarsılacak, dağlar erimiş bir kum yığınına
dönecektir.”

Terk idesin taht u tâcı bulasın itdüğün güci
Muhammed hak yalvarıcı şefâ’atçumuz an-
dadur

(Yunus Emre Divanı, 23/7)

Hz. Muhammed’in mahşer günü
Müslümanlara şefaati olacağına telmihte
bulunuluyor. Hadis-i şerif’te: “Ahirette ilk
şefaati eden ve şefaati kabul olan ben olaca-
ğım.” (İbni mace)

Elest’de bileydük göz açduk “Belî” didük
Yûnus’ıla gayrını kamu birden eyledi

(Yunus Emre Divanı, 358/11)

Kalû belâ dinmedin kadîmde bileydük
Key anlagıl neydüğün bilişlik kandağdur

(Yunus Emre Divanı, 24/4)

Şiirde geçen “kalû belâ” A’râf sûre-
sinde 7/172. Ayette: “Ben sizin Rabbiniz değil
miyim? Evet, biz buna şahidiz.” Mealindedir.

Okına Kur’ân u Yâ-sin kulak urup dinleyesin
Tağca günâhlar yuyasın tanla seher vaktinde
tur

(Yunus Emre Divanı, 28/6)

Allah Resulü şöyle buyurmuştur:
“Kim Allah’ın ayetlerinden bir ayet dinlerse,
ona on kat hasene verilir. Kim de onu okursa,
O, kıyamet gününde o kimse için nur olur. (C.
Sağır:8425) Kur’ân-ı Kerîm dinlemenin fazile-
tiyle ilgili A’râf sûresi 7/204. Ayette: “Kur’ân
okunduğu zaman artık onu dinleyin! Ve su-
sun ki; böylece rahmete kavuşturulursunuz.”
Her kancaru bakar-ısam oldur gözüme göri-
nen

Ne havsala ola bende yâhûd ana lâyıık basir

(Yunus Emre Divanı, 32/2)

Şiirde sözü edilen Allah’ın nereye ba-
kılrsa görüleceği hususu Bakara sûresi 2/115.
Ayette yer alır: “Artık nereye dönerseniz dö-
nün, Allah’ın vechi (zati) oradadır.”

Oldur âhir oldur ebed hem dillerde “küfven
ahad”

Evlîyâ geçdi dünyadan bir sâat kime kalısar

(Yunus Emre Divanı, G. 38/5)

Şiirde yer alan "küfven ahad" İhlâs sûresi 112/4. Ayette yer alır. Allah'ın birliğini ifade eder.

Turdı mi'râç kâsdına yürüdi abdestine
Secde kıldı dostına dîmedi yakın ırak

(Yunus Emre Divanı,

77/3)

Şiirde sözü edilen miraç hadisesi İsrâ sûresi 17/1. Ayette yer verilir: "Kulu Muhammed'i geceleyin, delillerini göstermek için, Mescid-i Haram'dan, çevresini mübarek kıldığı Mescid-i Aksâ'ya götürülen Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir. O her şeyi çok iyi işiten, çok iyi görendir." Hadislerde de Peygamber efendimizin miracına yer verilir.

Gitdi Cibrîl Hazret'i getürdi Burak atı
Nûrdan idi hil' atı gözi gevher yüzi hak

(Yunus Emre Divanı, 77/4)

Şiirde geçen Burak atıyla miraç hadisesinin nasıl gerçekleştiğine telmih yapılır. Hadisi şeriflerde: "Resulullah (s.a.v) uyanık bir haldeyken, Mekke'den Mescid-i Aksâ'ya "Burak" denilen bir bineğe bindirilerek götürülmüş, Mescid-i Aksâ'ya varınca bineğini Mescidin kapısında bırakmış içeri girip iki rekât namaz kılmış sonra, merdivene benzenen miraç denen araç vasıtasıyla önce dünya semasına çıkmış, sonra göğün diğer katlarına geçmiştir." (Müslim)

Andan İsrâfil sûr ura ölenler yirinden tura
Geçe devrân-ı rûzigâr eyle yazmış Celle Celâl
(Yunus Emre Divanı, 86/6)

Şiirde geçen sura üflenmesi olayı Kur'ân-ı Kerîm'de Zûmer sûresi 39/68. Ayette yer almaktadır: "Sura üflendiğinde Allah'ın dilediği müstesna, yer ve gökte bulunanlar düşüp ölecek..." Buyruluyor.

Bunda korkmazısan Yûnus anda korkudurlar seni

Eger dirliğin hakkısa sıratı geçesin sehel

(Yunus Emre Divanı, 86/8)

Şiirde geçen sırat ile ilgili Kuran-ı Kerîm'de Sâffât Sûresi 37/23-24. Ayette mealen yer almaktadır: "Onları Cehennem Sıratı-

na (sırat köprüsüne) götürüp hapsedin! Çünkü onlar sorguya çekilecektir." Buyruluyor. Hadis-i şeriflerde sırat yer alır: "Cehennem üzerine Sırat köprüsü üzerine kurulur. Buradan ümmetiyle ilk geçecek Peygamber benim." (Buhari)

Turduğum yir Tûr ola bakdığım dîdâr ola
Ne hacet Mûsî bana sen kayusı değil

(Yunus Emre Divanı, 91/11)

Şiirde telmihte bulunulan olay, Hz. Musa'nın tur dağında Allah'ı görme isteği A'râf sûresi 7/143. Ayette yer almaktadır: "Musa (A.S), tayin ettiğimiz (belirlediğimiz) zamanda gelince, Rabbi onunla konuştu. (Musa A.S) şöyle dedi: "Rabbim, bana (Kendini) göster, Sana bakayım." (Allahû Tealâ): "Beni asla göremezsin. Ve fakat dağa bak! O, mekânını kararlı tutabilirse (yerinde durabilirse); o zaman sen, Beni görürsün." buyurdu. Rabbi, dağa tecelli ettiği zaman onu paramparça etti. Musa (A.S), bayılarak yere düştü. Sonra ayıldığı zaman: "Sen Sübhan'sın (Seni tenzih ederim). Sana tövbe ederim. Ben, mü'minlerin ilkiyim."

İblîs ü Âdem kim olur kim azdura yâhûd aza
Bu cümlesi eyü yavuz kamusun benden dutaram

(Yunus Emre Divanı, 97/3)

Şiirde söz edilen iblisin kibrinden ötürü, Hz. Adem'e secde etmemesi olayına, Kur'ân-ı Kerîm'de, Bakara sûresi 2/34. Ayette mealen yer verilmektedir: "Ve o zaman meleklerle: "Âdem'e secde edin! Dedik, hemen secde ettiler. Yalnız iblis dayattı, kibrine yedi-remedi, inkârcılardan oldu."

Kimi zâri kılup ağlar zebânîler cânın taşlar
Dutuşmuş sinleri oda çıkan dütünleri gördüm

(Yunus Emre Divanı, 107/8)

Beyitte yer alan zebaniler Kuran-ı Kerîm'de 'Alâk sûresi 96/18. Ayette yer almaktadır: "Biz de zebanileri çağıracağız." Buyrulmaktadır. Yunus Emre'nin bu beyitte tasvir ettiği cehennemliklerin ağlaması ile ilgili Enbiya Sûresi 21/100. Ayette yer verilmektedir: "Orda kendileri için, kemikleri çatırtadıcı

inlemeler vardır.”

İy yârânlar iy kardaşlar ecel ire ölem bir gün
İşlerüme peşmân olup kendüzüme gelem bir gün

(Yunus Emre Divanı, 115/1)

Bayitte yer alan ecel günü Kur’ân-ı Kerîm’de Enam sûresi 6/2. Ayette yer almaktadır: “Sizi çamurdan yaratan, sonra bir ecel tayin eden O’dur. Tayin edilen ecel de O’nun katındadır. Sonra bir de şüphe ediyorsunuz.” Buyrulmaktadır.

Yanlaruma kona elüm söz söylemez ola dilüm
Karşuma gele amelüm n’itdümise görem bir gün

(Yunus Emre Divanı, 115/2)

Bayitte sözü edilen amel gününde yapılanların karşılığı hususu Kuran-ı Kerîmde Câsiye sûresi 45/15. Ayette yer almaktadır: “Her kim iyi bir iş yaparsa onun faydası kendisinedir. Kim de kötülük yaparsa zararı kendinedir. Sonra hep Rabbinize döndürüleceksiniz.” Buyrulmaktadır.

Hacılar deve katarlar kum denizine yatarlar
Taşı şeytâna atarlar ben anı urmak isterin

(Yunus Emre Divanı, 132/2)

Bayitte yer alan hacıların tasviri Hacc sûresi 27. Ayette yer almaktadır: “Bütün insanlar içinde haccı ilan et ki, gerek yaya olarak ve gerek uzak yoldan gelen incelmış develer üzerinde sana gelsinler.” Buyrulmaktadır. Çalab nûrdan yaratmış cânını Muhammed’ün Âleme rahmet saçmış adını Muhammed’ün

(Yunus Emre Divanı, 136/1)

Bayitte Hz. Muhammed’in nurdan yaratılmasıyla ilgili hadis-i şerifte: “Allah: “Seni kendi nurumdan diğer şeyleri de senin nurundan yarattım.” Buyurmaktadır. (Acluni, Keşfü’l-hafa, I-265)

Yûnus Emre var yolına münkirler girmez yoluna

Bahri olup dost gölüne talam hey dost diyü diyü

(Yunus Emre Divanı, 138/7)

Bayitte şairin dile getirdiği münkirlerin (inkâr edenlerin) hak yoluna girmemesi Kur’ân-ı Kerîm’de Enbiyâ sûresi 21/50. Ayette yer almaktadır: “Ve bu, Bizim indirdiğimiz

mübarek bir zikirdir. Siz, hâlâ onu inkâr mı edersiniz?”

Hak’dan gelen şerbeti içdük el-hamdülillâh
Şol kudret denizini geçdük el-hamdülillâh

(Yunus Emre Divanı, 139/1)

“El- hamdülillâh” Allah’a hamd olsun anlamında olup Fâtiha sûresi 1/2. Ayette yer almaktadır: “Hamd (övme ve övülme), âlemlerin Rabbi olan Allah’a mahsustur.”

Ezân okur müezzin çağırur Allah adın

Yıkma dinün bünyadın öli tur irte namazına

(Yunus Emre Divanı, 146/1)

Bayitte şairin dile getirdiği namazın dinin temeli olması ve namazın kılınup temeli yıkmama hususuna hadis ve ayetlerde yer verilir. “ Şüphesiz namaz dinin direğidir. Kim onu dosdoğru kılsa dinini ayakta tutmuş ve kim de onu terk ederse dinini yıkmış olur. (Bakara sûresi 2/238. Ayette: “Koruyun namazları, orta namazına çok dikkat edin ve Allah’a itaat ederek namaz kılın.” Buyrulmuştur.

Nefsine muhalif kişi turmaz akar gözi yaşı

Bunda nefse uyan kişi talmaz kevser göllerine

(Yunus Emre Divanı, 161/5)

Şairin dile getirdiği nefesine uymayan kişinin, Allah korkusuyla ağlaması ve nefesine uyanın, kevser kavuşamayacağı dile getirilir. Bu husus, Kevser sûresinde de 108/1. Ayetinde şöyle yer almaktadır: “Muhakkak ki, Biz sana Kevser’i verdik.” Hadisler de Kevser göleriyle ilgili şu ifadelere yer verilir: “O; kıyamet günü ümmetinin başına toplanacağı bir havuzdur.” (Ebu Müslim) Hadis-i Şerifte: “İki göz var ki onlara asla ateş dokunmaz; bunlardan biri Allah korkusundan gözyaşı döken göz, diğeri de Allah yolunda nöbet bekleyen göz.” (Kenzu’l-ummal, h. No:5875) Âşıklara yoldaş olup sâdıklara yâr olmadun Ölmezdin öndin ölmedün ‘ışk n’eylesün senünile

(Yunus Emre Divanı,

347/2)

Kevser havzına talanlar ölmeden öndin ölenler

Nefsini düşmân bilenler konar tûbâ tallarına

(Yunus Emre Divanı, 161/6)

Beyitte değinilen ölmeden öndin ölümlü ifadesi Hadis-i şerifte de yer almaktadır: "Ölüm gelip çatmadan evvel, nefsanî ve şehvânî hislerinizi terk etmek sûretiyle bir nevi ölümlü." (el-Acluni, Keşfü'l-Hafa, 2:29) Beyitte değinilen Tûbâ, Hadis-i şerifte yer almaktadır: "...Tûbâ cenette bir ağaçtır. Büyüklüğü yüz yıllık yer tutar. Ve cennet elbiseleri de onun dallarından yapılır." (Tezkiretü'l-Kurtubi, s.311/513) beyitte yer alan kevser, Hadis-i Şerifte de yer almaktadır: "Kevser, etrafındaki duvarları altından, suyunun aktığı yer yakuttan, toprağı miskten daha güzel kokulu, suyu baldan tatlı, kardan beyaz olan cennette bir ırmaktır." (C. Sagir, 1080) Tûbâ talından uçanlar yüce makâmlar geçener

"Şarâben tahur" içenler banmaz dünyâ mallarına

(Yunus Emre Divanı, 161/7)

Şair, dünya malına tamah etmeyip Allah'ın nezdinde yücelenlerin cennete ve Allah'ın sunacağı tertemiz içeceklerle kavuşacağını ifade eder. "Şarâben tahura" temiz içecek anlamında olup, İnsan (Dehr) sûresi 76/21. Ayette yer almaktadır: "Ve Rab'leri onlara temiz içecekler sundu."

Toğruluk mancinığı istiğfâr taşıyla
Toğru vardı atıldı yıkıldı nefis kal'ası

(Yunus Emre Divanı, 172/3)

Şair bu beyitte nefsi bir kaleye benzetmiştir. Nefis kalesini yıkmak için güçlü bir silah tasvirinde bulunmuştur. Bu silah istiğfar'dır, doğruluk mancinığı istiğfar taşıyla atılırsa kaleyi yıkacak güçtedir. İnsanın nefsinin kötülüklerinden istiğfarla kurtulması Kur'ân-ı Kerîmde Nisa sûresi 4/106. Ayette yer alır: "Allah'tan bağışlanmanı dile. Şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." Peygamber efendimiz: "Vallahi ben günde yetmiş defadan fazla Allah'tan beni bağışlamasını diler, tövbe ederim." (Tirmizi) Buyurmaktadır.

Îmân aldanguçları bilün çokdur bu yolda
Nefsine uyanların gitmez yüzi karası

(Yunus Emre Divanı, 172/6)

Şair, insanın dünya yolculuğunda imanını sarsacak çok aldaticı durumların olduğunu, bu aldaticılara kanıp, nefesine uyanların Hakkın huzurunda yüzünün kara olacağını dile getirir. Bu durum Kur'ân-ı Kerîm'de Râ'd sûresi 13/42. Ayette yer almaktadır: "Onlardan öncekiler de tuzak kurmuşlardı. Oysa bütün tuzaklar, Allah'ındır. Bütün nefislerin de ne kazandığını O, bilir. Ve bu yurdun sonu kimindir, kâfirler yakında bilecekler." Tâhâ sûresi 20/16. Ayetinde yer almaktadır: "Buna inanmayan ve nefsinin arzusuna uyan kimse seni ondan sakın alıkoymasın, yoksa helak olursun."

Yüzbin peygamber gele hiç şefâ'at olmaya
Vay eğer olmaz ise Allah'ın 'inâyeti

(Yunus Emre Divanı, 173/4)

Şair, Allah'ın izni olmadan peygamberlerin bile şefaathçi olamayacağını dile getiriyor. Bu durum Kuran-ı Kerîm'de Allah'ın Yûnus Sûresi 10/3. Ayette yer almaktadır: "Onun izni olmadıktan sonra bir şefaathçi yoktur. İşte bu Allah, sizin Rabbinizdir. Artık ona kul olun. Hâlâ tezekkür etmez misiniz?" Bile rızkunı Hak'dan "Nahnu kasemnâ pinhân

Nefsin bilmiş er gerek göz hicâbın silesi

(Yunus Emre Divanı, 174/5)

Şair, rızkın Allah'tan bilinmesi gerektiğini hatırlatır. "Nahnu Kasemna" biz bölüştürdük anlamında olup, Kur'ân-ı Kerîm'de Zührûf sûresi 43/32. Ayette yer almaktadır: "Rabbinin rahmetini onlar mı taksim ediyorlar. Biz onların dünya hayatında maişetlerini bölüştürdük. Onlarının bir kısmının derecelerini, diğerlerinin üzerine yükselttik. Onların bir kısmı diğerlerinin emrinde çalışsın diye." Hak yarattı yiri göki ol Ahmed'ün dostlığına "Levlak" ana delil oldu ansız yir gök var olmadı

(Yunus Emre Divanı, 177/7)

Şair, Allah'ın yeri göğü Hz. Muhammed için yarattığını dile getirir. "Levlake levlak lema halaktü'l eflak" "Sen olmasaydın,

âlemleri yaratmazdım.”(Acluni, Keşfü'l-hafa, c.2 s.164) Hadis-i şerifini bu düşüncesine kanıt olarak gösteriyor.

Gökdeki Hârut Mârut ışık için indi yire
Zühre yüzün göricek unuttu Rahman'ını

(Yunus Emre Divanı, 179/6)

Bakara sûresi 2/102. Ayette Harut ile Marut'a yer verilmektedir: “Fakat şeytanlar insanlara, sihri ve Babil şehrindeki iki meleğe, Harut ve Marut'a indirilen şeyleri öğretmekle kâfir oldular.”

“Elestü bi rabbiküm” Hak'dan nidâ gelecek
Mü'minler “beli” diyüp ettiler ikrârını

(Yunus Emre Divanı, 182/7)

“Elestü bi rabbiküm” ben sizin Rabbiniz değil miyim, anlamında olup A'râf sûresi 7/172. Ayette yer almaktadır: «Sizin Rabbiniz değilmiyim»(Elestü bi Rabbiküm) diye işhad ettiği «evet» dediler: «şâhidiz»”

SONUÇ

Mutasavvıf şairler, İslâmî kültürü şiire yansıtarken, ayet ve hadisleri sıklıkla kullanmışlardır. Şairlerin gayesi, İslâmî kültürü halka aktararak, halkın sırat-ı müstakimden ayrılmamasını sağlamaktır. Geniş bir halk kitlesine ulaşabilen Yunus Emre de şiirlerinde ayet ve hadislere yer vermiştir. Böylelikle halkın İslâmî daha iyi anlamasını sağlamayı amaçlamıştır. Divanında kullandığı ayet ve hadisler ışığında Yunus Emre'nin insanlara sıklıkla ahiret hayatını hatırlatması, hesaba çekileceğimiz günün geleceği bu doğrultuda yaşamamız gerektiğini vurgular. Yunus Emre, müminin korku ile ümit arasında olması gerektiğini hadise dayandırır. İslâmın tasvir ettiği müslüman tipini, şiirlerine aks ettirir. Müslümanın hayır ve şerrin Hak'tan olduğunu unutmaması gerektiğini ifade eder. İstiğfar ve doğruluktan ayrılmamanın gerektiğini, harama el sürmemenin, gıybetten sakınmanın gerektiğini ifade eder. Bu ifadeleri ayetleri manen kullanarak yapar. Lafzen kullandığı ayetler ve hadisler çok azdır. Dünyanın Peygamberimizin yüzü hürmetine yaratıldığı,

Peygamberimizin âlemlere rahmet olarak gönderildiği ile ilgili hadisler, Yunus Emre Divanı'nda sıklıkla kullanılır. Ölmeden önce ölmek gerektiği, nefse uyulmaması yine hadislere dayandırılarak ifade edilir. Yüzyıllar öncesinden mesajlarını günümüze kadar ulaştırabilmiş olan Yunus Emre, Kur'ân-ı Kerîm ve hadislere olan vukufunu divanında başarıyla sergilemiştir. Hak yoldan ayrılmamanın gerekliliği, İslâmın temel prensipleri şairimiz tarafından dile getirilmiştir.

KAYNAKÇA

- Bulut, S. (2016). Yunus Emre. (Ed. Maden, S.). *Geçmişten Günümüze Türkçeye Hizmet Edenler 1* içinde (s. 61-71). Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Ceylan, Ö., (2007), *Tasavvufi Şiir Şerhleri*, İstanbul: Kapı Yayınları.
- Çelebioğlu, Â., (1998), *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Köprülü, M. F., (2012), *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sarı, M. (2009), *Askeri Muhammed-Gülaboğlu Divânı'nda Geçen Ayetler*, Erzurum: A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi Sayı 39.
- Şener, İ. & Yıldız, A. (2003) *Türk İslâm Edebiyatı*, İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Turna, M. (2012), Sezai Karakoç'un Gözüyle Yunus Emre, Mehmet Âkif ve Mevlâna, Ankara: *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/1 Winter*, p. 2025-2042.
- Tatçı, M. (2005), *Yunus Emre Divanı İnceleme*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Yaşar, A. O. (1990), *Türkiye'de Yunus Emre Araştırmaları Üzerine Genel Bir Değerlendirme ve Yunus Emre Problemi*, İstanbul: FSM.
- Yeniterzi, E., (1993), *Divan Şiirinde Na't*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.